

BIBLIOTEKA
SHTETIT

SH-1
P 33

Maro Pasho
PARA
MONUMENTIT
poezi

SH-1
P33

MARO
PASHO

PARA MONUMENTIT

Poezi

BIBLIOTEKA E SHKENCË

SHKENCË

#1999

19903

SHËNËPJA BOTUESE «NAIM FRASHËRI»

Tirazhi 1500 kopje

Format 70x100/32

Stash: 2204-72

KOMBINATI POLIGRAFIK – Shtypshkronja e Re
Tiranë, 1979

ZEMRA E KOMANDANTIT

Njoha një ish-komandant partizan, të cilit që nga koha e luftës, pranë zemrës i ka mbetur një copë predhe.

Afër zemrës të shpoi predha
edhe mbeti aty brenda...
Po ti prive batalionin,
maleve buçiti kënga!

Tridhjet' vjet aty ka predha,
komandant, dhe të kujton
se armiku jetën tënde
prapë e do dhe e kërkon.

Kur përreth fryjnë tufanet
edhe nata krahët nder,
predha prapë ta shpon ty zemrën,
plaga prapë ty të ther.

Edhe vrenjtesh, komandant,
plaga të shtrëngon si darë,
po vështrimi nuk të erret,
ai mbetet prapë i larë.

Afër zemrës të shpoi predha,
po ti thirre: «Para, shokë»!
Komandant i batalionit,
lis me rrënjët thellë në tokë.

B O D R U M Ç J A¹⁾

Burgu lagësht nën kala,
në të ftohtën tokë të zezë.
Muret ngrihen sa tre male,
në qelira ndrydhen shpresa....

Dhe komitët ndër zinxhira
shohin se si shkasin retë;
qiellit, larg vështrimin hedhin,
ku shqiponjat kanë foletë.

Heqin zvarrë këmbët e rënda
në oborrin e rrethuar:
«Hej, ti hekur anadulli,
se sa fort na ke shtrënguar!»

1) Vallja «Bodrumçe» kërcëhej nga komitët në burg në kalanë e Gjirokastrës, me këmbë të lidhura me zinxhirë.

Po komitet mblidhen tok,
ngjeshur supet mirë e mirë,
për çudi po hedhin valle,
lidhur këmbët me zinxhirë.

Valle labe ndër zinxhira,
herë fuqishëm, herë ngadalë.
Oh, sa ëndrra dhe dëshira
pleksen tok në këtë valle!

Dhe përhapej vallja labe,
kënga labe që ndez zemrat,
nëpër popull ajo rritej,
ngjallte shpresat, ngjallte ëndrrat.

KOMANDANTI PARTIZAN

Kushtuar S. S.

Më mbetën sytë në një fletë.
Kjo skicë ç'është?

Andej janë forcat e armikut
ne urën mbrojmë këtu,
ja dy viza paralele,
që zgjaten tej me laps blu.

Ç'ke dashur të thuash?
Këtë plan ku e skicove?

Ku e mbështete këtë bllok,
kur kompaninë gjermane e groposët?

Me këtë plan sulmove kodrën
dhe urën mbrojte,
komandant!

Mbi këtë plan
me laps një kryq
mund të vinte
akademiku gjerman!

Por në beteja
kryqin ia vure ti,
o komandanti partizan!

ATENTATORIT TË PERANDORIT

Agimi i një dite maji
lëkundte një litar,
në mes t'oborrit trekëmbshi,
diku u hap një varr.

Ja OVRA¹⁾ shpejt procesin çeli;
qëlluan Viktor Emanuelin.

Në mes milicisë shkon Vasili
i qetë, kryelartë.
Pas hekurash këndojnë shokët
një këngë të re, të zjarrtë.

1) OVRA – policia e fshehtë fashiste.

Një krehër trimi ç'po kërkon,
të krehë flokët e zes.
«Ai që për Atdhenë bie,
i bukur le të mbesë».

Dhe majet derdhin trëndafilë
çdo vit, mbi ty, Vasil!

7 PRILL 1939

Qielli rrëzonte retë,
shtynte njërën pas tjetrës
pelerina të errëta,
si guna të dhirta,
të mblidhnin supet
e zhveshura,
të mardhura
të maleve...

Nga avionët fashistë
trakte «miqësie»
villeshin atë mëngjes,
si re të zeza
donin të mbulonin shpirtin e popullit tim...

Por në Durrës,
Vlorë,
Shëngjin

krisi pushka e vegjëlisë,
që ngrinte kushtrimin
gjer lart përmbi re:
«Zot në këtë truall,
jemi ne».

NË MAJË TË MALIT

Në majë të malit çobanët
një kil¹⁾ po e pjekin në zjarr,
ra nata e errët nga stanet
një këngë përhapet dalngadalë.

Sinjali i Radio Tiranës
në mes këtë këngë e pret,
sjell valë gjer lart përmbi stanet,
Enveri i dashur po flet.

Çobanët të mbledhur rreth zjarrit
Enverin e patën aty,
me fjalë të shtrenjta, të qarta,
të thjeshtëve u foli Ai.

1) kil – kulaç i pjekur në hi.

PARA MONUMENTIT, NË SHESHIN E FLAMURIT

Hapi yt i lehtë hynte salloneve
tokën duke rrahur nëpër Evropë.
Dhe kërkoje ti atë të drejtë,
që e meritonim më shumë se kushdo në botë!

Po diplomacia mbyllej në një çels
edhe dyert hapeshin në një sustë,
ti me bastunin tënd trokisje qetë
si ai që i thotë qenit «sus»!

Turbullirave të kohërave kërkoje,
porsi Arkimedi, pikën për mbështetje,
atë pikë ti vetë do ta gjeje,
zemrën popullit me dorë, kur t'ia prekje.

Nëpër letrat sekrete të sulltanit
emri yt po mbyllej në kuti,
ti në zemrën tënde kishe mbyllur
ëndrrën e madhe për liri.

Para monumentit tënd po qëndroj,
kohërat të sollën gjer tek ne,
ma jep dorën, Plak i nderuar, të ta puth
jam një filizë e kohës sonë të re.

5 MAJI

Fryu era e majit,
mblodhi nga kopshtet trëndafilat
dhe i vuri mbi varret e të vrarëve.
Dhe ranë trëndafilat, ranë,
mbi tokën mëmë,
sikur i zuri gjumi i pafund...

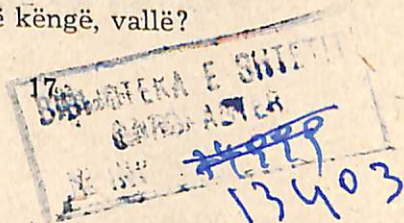
Dhe duket se gishtat kanë zgjatur të rënë
të mbajnë fort këto buqeta,
buzëqeshjen e kopshteve tona,
aromën e fushave të blerta!

NË VARREZAT E DËSHMORËVE

Këtu përmbi kodër
lart ju ngjitëm ne:
«Lule, more trima,
që ratë për Atdhe»!

Ja, sot përmbi ju
lule edhe këngë
mbi ballin e pastër
seç hodhi ky vend!

Ju zbritët nga malet
me lirinë në ballë.
Ç'është për ju një lule,
ç'është një këngë, vallë?

Kokën jua përzhati
flaka e barotit,
duart jua këputi
predhë e fortë e topit.

Këmbët në dëborë
kallkan seç ju ngrinë,
kur me këngë lufte
shuanit urinë.

Nëpër suferina
çanit ju rrethimet,
netëve të errta
hidhnit vetëtima.

Mbi kryqin e fricit
ngritët bajonetën,
gjoksi juaj mbushej
me këngët për jetën.

Këtu te kjo kodër
lule sollëm ne....
Të këndojmë për trimat,
që ranë për Atdhe.

NJË DEGË NGA VRESHTAT ME ULLINJ

*Të mbeturve në kampet naziste
të përqëndrimit.*

Në dhe të huaj kockat ju mbetën
krematoriumeve naziste,
kur Shqipërinë buzëdeti
printe në luftë Partia Komuniste!

Kalonin vjetët, rënkoni kockat.
(Në dhen e huaj s'ka qetësi).
Ku ishin nënat, ku ishin motrat,
t'ju mblidhnin eshtrat në shami!

Ju s'kishit varr që t'ju mbillnim
mbi kokat tuaja nga një ulli
e për çdo maj lule të hidhnim
sipas zakonisht në Shqipëri.

Ndaj sollëm ne aq larg tek ju,
nga malet tona mermerin gri,
një copë qiell nga qielli blu,
një degë nga vreshtat me ulli.

TE URA NË DRASHOVICË

Gjëmuan sërishmi
pushkët me gjalm të njëzetës.
Heroizmi thërret heroizmin!
Tek Ura e Drashovicës
u pleksën krismat
nën yjet e kuq të partizanëve,
për të ndriçuar një epopë të re.

BIJË, MOJ MALI!*)

*...Tek shkoje në rrugën tënde,
mercenari, qën i qënit,
të tha ndal e ti nuk ndënje...*

Popullore

Seç gjëmon ky Joni,
fryn e shfryn tallaz,
Ku shkon, Amali?
Ty të ndjekin pas.

Malet janë të lartë,
harcat janë të mprehta;
ku ngjitesh, çobankë,
hedhur pas gërshetat?

Dhëntë blegërijnë,
të kërkajnë, Mali,
shkrepat ulërijnë,
Bijë, moj Mali!

— Shkoj në rrugën time,
malet më thërrasin,
tek ndrijnë vetëtimat,
ku këngët buçasin.

Tek lufta e rreptë,
ku po ndizen yjet,
bukë duan djemtë,
pushkë e fishekë! —

Të thërrasin «ndal»,
është një qen i qenit.
Nisu, Amali,
shko në rrugën tënde.

Pas godet tradhtia,
qeni mercenar,
Ngrihet Amalia
lapidar i bardhë.

Dhe kënga ç'u ndez,
nder dhe trimëri,
vajzë shqiptare,
bijë, moj Mali!

*) Kjo poezi i kushtohet dëshmores Mali Kozma Andoni (Pipa) nga fshati Vuno i Vlorës, e cila në mars të vitit 1943, ndërsa shkonte për të kryer detyrën e ngarkuar nga Partia, ra si trimëreshë nga plumbat e fashistëve dhe tradhëtarëve.

NATË NË LLOGORA...

Natë,
yjet një nga një
u futën nën krahët e pishave
dhe mbyllën qepallat
me halat e mprehta,
të gjelbra.
Deti
në valë
ju këndon ninananën.
Natën e mirë!

E DI TI GJUHËN E VALËVE?

E di ti gjuhën e valëve?
E njeh ti murmuritjen e stërkalave?
E kupton ti zhurmën e rërës
nën katër këpucë?
Po kuvertën e natës
qëndisur me pika yjesh,
si sytë e dashurisë,
që mbështjell supet tanë të brishtë
e ke parë vallë?
Jo, ti njeri i vogël,
natyrisht, nuk i njeh këto,
ndaj zvarrë hiqesh
pas gjurmëve tona
që nesër të na buzëqeshësh
me shpoti...

K Ë T Ë N A T Ë

Limonat zbërthyen gjirin e bardhë
dhe bregun me aromë e spërkatën,
më duket se yjet me dorë po i kap,
t'i qep mbi mantelin ngjyrë vjollcë të natës.

Të heshtur ne ecim, për ne flet deti,
fëshfërima e portokajve të gjelbër nga larg.
Në zemër melodia e valëve më mbeti
si tingujt e ëmbël që shpërndan ti me hark.

Më ranë përmbi flokë kaq shumë xixëllonja,
ndriçimin e yjeve sonte kanë marrë...
Oh, këtë natë, këtë natë do të doja,
me dorë ta skalitja në zajet e bardhë.

S'KA NETË TË QETA...

Nuk ka më netë të qeta
në fshat,
ka kohë qetësia është prishur!
Hëna, ndoshta, trishtohet atje lart
se kënga e bilbilave kokëkrisur,
u mbulua nga zhurma e traktorit,
ndërsa këngë të reja këndon,
kur ëmbël rrjedh nëpër gurë
ujët e Izvorit.

QË TË NDRIJNË KËTA YJE

Që të ndrijnë këta yj, i dashur,
mbi gëzimin tonë këtë natë,
duhej mijëra yje të na binin,
aq të kuq, aq të zjarrtë.

P R A N V E R Ë

Puhiza fishkëlleu lehtë,
si djalë çapkën pas gardhit,
dhe bajamja,
ngarkuar me dashuri pranverore,
u drodh,
shpalosi mbulesën e qëndisur
dhe lëshoi qindra petale,
si buzëqeshje të bardha vajzash,
që po kthehen nga ara
në këtë muzg të hareshëm.

GJYSHI YT I BINTE CYLES

Nipit të rapsodit lab

Gjyshi yt i binte cylës,
tek rreh këmba e sorkadhit,
gjyshi yt i binte fyellit,
tek veron thëllënx' e malit.

Gjyshi yt i bij trumbetës,
kur kërkonte shpagë Shqipëria,
xha Selimi ngrinte bejte,
ku këndohej trimëria.

Ti nga skena me violinë
derdh petale luleshqere,
nëpër gishtat aq të njomë
seç po fryn një fllad pranvere.

Heshtur salla po dëgjon,
tingujt që zbritën nga mali,
xha Selimin tek këndon:
«Qasi, shokë, të ma mbani».

MË MBETI NË BUZË

Më mbeti në buzë
gazi i një mbrëmjeje,
më mbeti në shpirt
një dhembje e ëmbël,
më mbeti tingulli
i të qeshurit tënd
si lajtmotiv në vargjet e mia...

NË ISH-SPITALIN PARTIZAN

Çdo gjë ka heshtur
në këtë shpellë...
As plagë më,
asnjë rënkim
dhe gjaku i kuq,
që dikur rrodhi
nga sharr' e drurit
në thëllim,
tek shtrat' i gurtë
dëshmi ka ngrirë.

Po hyj ngadalë
në këtë shpellë.
Ju flini, shokë partizanë!
Unë gjumin tuaj nuk e prish,
unë gjumit tuaj i bëj roje
me ditë e netë
në përgjim...

Ju dhëmbin plagët?
Këtu jam
në krahë kam çantën
plot me barna.
Djersën e ballit do t'jua fshij
me shalln' e bukur të aksionit
dhe etjen tuaj do ta shuaj
me ujë nga çezm' e re e fshatit.

Ju keni ftohtë?
Ju ngroh unë
me frymën time,
me zjarrin tim.
Nuk ju zë gjumi?
Do t'ju këndoj këngën e moçme
të trimit,
që mposhti plagët e balozit...

Dhe dal ngadalë nga kjo shpellë,
dikur spital partizan,
dhe marr me vete
këngën tuaj,
që thellë buçiti
nga gjoksi i shpellës...
Po dal ngadalë
mos t'ju prish gjumin,
unë roje e gjumit tuaj mbetem....

Ç'MË THA KËNGËTARJA POPULLORE NGA PILURI

Mund të shkrinte bora
përmbi degët e pishave,
mund të çelnin vjollcat
mes ferrash,
mund të ndalonin varkat në breg,
po të këndonte
nëna ime.

Por nëna ime ndrydhte zërin
brenda vetvetes,
me pllakën e rëndë të zisë.
Ç'duar do ta lëviznin vallë
atë pllakë zije,
që i merrte frymën?!

Vetëm në vaki
ndihej zëri i nënës.
Kur qante ajo

heshte dhoma e tërë
dhe dëgjonte
si dridheshin ligjet në gojën e saj!
Eh, ligjet, ligjet e nënave tona!

Nëna ime kishte zë të bukur,
nëna ime kishte zë të ëmbël...
Por
nëna ime nuk këndoi kurrë!
Zëri i saj buçet tani
nëpërmjet zërit tim.
Kur dal në skenë
këndoju dhe për nënën
këngët, që gjithë jetën i ëndërroi,
këngët, që kurrë s'i këndoi...

MBRËMË GJITONI. . . .

Mbrëmë gjitoni ynë kishte dasmë
dhe gjer vonë gërneta nuk pushoi.
U ankuan gurët e sokakut,
jelekverdha veshur nuk mungoi...

Dhe ai që këngën merr i pari,
gjysmë mbylli sytë e larg vështroi:
«Dalngadalë, — tha, — po vjen behari»
tavolina bëfas seç gjëmoi.

Lefi dhe Mitati¹⁾ vijnë në dasma,
përshëndesin, zemra ka mall,
si dhëndurë të hershëm të lirisë
dhe largohen prapë dalngadalë...

1) Lef Sallata dhe Mitat Dauti — dëshmorë të Luftës për liri.

V A J K U R B E T I

— Motiv popullor —

Mbiu nerënxa në breg,
lëshoi degët përmbi det,
ndoshta vala do t'ia çojë
një gjeth burrit në kurbet...

Dhe t'i thotë ajo fletë
brengat e zemrës së shkretë.
Erë e tokës mëmë ta zgjojë.
Iku, u harrua një jetë!

Deti paska tramundanë,
vend' i shkretë anembanë.
Zjarri ty, o Amerikë,
frungull, o Arabistan!

Ç'më vajton aty në breg,
tek vjen vala edhe shket?
O nerënxë, lotët e tua
mijëra fjalë që dot s'i flet.

Deti paska shumë tallaz,
zemra paska shumë maraz,
o nerënxë, buzë detit,
plas, pse s'plas!

Mbiu nerënxa mbi breg,
lëshoi degët përmbi det.
O nerënxë, kjo kripë e detit
degët e njoma po t'i djeg.

PËRMBI VALË E PËRMBI SHKUMË

Ta putha ballin me mendime.
(Sa shumë mendime në atë ballë!...)
Si det i qetë jeta ime,
kurse jotja det me dallgë.

N'atë dallgë të jetës sate,
një ditë hyra edhe unë,
dhe mbështeta kokën bjonde
përmbi valë e përmbi shkumë...

M A L E T

Asnjëherë nuk i pashë
malet kaq pranë,
asnjëherë nuk i ndjeva
malet kaq pranë.
Kokën mbështetur në male,
këmbët në buzët e lumit,
mbi kokë fryjnë erëra të forta,
te këmbët murmurijnë valët...

KËNGA E MARINARËVE TANË LARG ATDHEUT

Ne çajmë dallgë në oqean,
të huaja porte dhe qytete,
po zemrën tonë një mall e mban,
mall' i Atdheut, sa dhjetë dete!

Ka dete gri në kontinente,
ka dallgë shumë e tramundanë,
ne kaltërsinë marrim me vete
nga brigjet tanë që pas i lamë.

Dhe nisim tok të këndojmë
një këngë nënës, një këngë sykaltrës,
dete të huaj, porte të ftohtë,
ne na mban ngrohtë hiri i vatrës.

Anija jonë shpalos flamurin,
që e përflakëm ndër beteja.
Nga larg Atdheu na përshëndet,
çdo ditë fitore gjithmonë të reja!

KËNGA E VJELËSES SË RRUSHIT

Fryn kjo erë e detit
vreshtave ngarkuar
dhe shamit' e bardha
tund e përmalluar.

Mbushen koshat plot,
një këngë vjen ngadalë,
ëmbëlsi e mushtit
derdhur në dy fjalë.

Derdhur në dy fjalë,
shkrirë në një vështrim,
shkojnë e vijnë valë
përmbi gjoksin tim.

Veriget e rrushit
posi këngë e ngjeshur,
seç më ndrin mes gjethesh
syri yt i qeshur.

Fryu kjo erë e detit,
më hodhi shaminë...
Vreshta e ngarkuar
diç po fëshfërin.

N Ë Ç A D R A

Mbi çadra
kemi hedhur plastmas,
shiu troket
në mijëra gishtërinj,
tik-tak, tik-tak.

Pikat rrjedhin
nëpër mushama.
Duket
se janë këputur
gjerdanët e reve,
e bien margaritarë
nga gusha e qiellit!

PASQYRA E LËNDËS

Zemra e komandantit	3
Bodrumçja	5
Komandanti partizan	7
Atentatorit të perandorit	9
7 prill 1939	11
Në majë të malit	13
Para monumentit, në sheshin e flamurit	14
5 Maji	16
Në varrezat e dëshmorëve	17
Një degë nga vreshtat me ulla	19
Te Ura në Drashovicë	21
Bijë, moj Mali!	22
Natë në Llogora... ..	24
E di ti gjuhën e valëve?	25
Këtë natë	26
S'ka netë të qeta... ..	27
Që të ndrijnë këta yje	28
Pranverë	29
Gjyshi yt i binte cyles	30
Më mbeti në buzë	32
Në ish-spitalin partizan	33
Ç'më tha këngëtarja popullore nga Piluri	35
Mbrëmë gjitoni	37

Vaj kurbeti	38
Përmbi valë e përmbi shkumë	40
Malet	41
Kënga e marinarëve tanë larg Atdheut	42
Kënga e vjelëses së rrushit	44
Në çadra	46